

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Salberga, för att ha tillämpat en ordning som har inneburit att intagna rapporterats för arbetsvägran trots att de inte anvisats sysselsättning

Beslutet i korthet: En intagen i anstalt satte sig i frivillig karantän eftersom han tillhör en riskgrupp för covid-19. Anstalten godtog detta och den intagne anvisades inte någon sysselsättning. Trots det uppmanades intagna i karantän att vistas i sina celler under sysselsättningstid. Om dessa intagna vistades i de gemensamma utrymmena under längre stunder hanterade anstalten detta som misskötsamhet i form av arbetsvägran.

JO konstaterar att det inte har funnits grund för anstalten att göra gällande att berörda intagna har misskött sig genom arbetsvägran, eftersom de inte varit anvisade sysselsättning. Av utredningen framgår även att intagna har rapporterats för sådan misskötsamhet när de lämnat sina celler. Anstalten kritiserar för att ha tillämpat den ordningen.

Vidare uttalar JO att anvisningen om att intagna som frivilligt hade satt sig i karantän skulle vistas i sina celler under sysselsättningstid inger betänkligheter. Beroende på omständigheterna kan ett sådant förfarande i själva verket innebära att den intagne i praktiken placeras i avskildhet. Visserligen tilläts de intagna att lämna sina celler för att hämta mat och duscha, men de hotades med i vart fall en rapport för misskötsamhet om de vistades i andra utrymmen under mer än en kort tid. Att celldörren inte har varit låst har enligt JO:s mening inte någon avgörande betydelse i ett sådant sammanhang. JO understryker att ett avskiljande kräver stöd i fängelselagen och förutsätter en noggrann prövning av förutsättningarna i varje enskilt fall. Det finns i en sådan situation även formella krav att ta hänsyn till; bl.a. ska beslutet fattas av en behörig befattningshavare.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 3 november 2020 framförde AA, med biträde av advokaten BB, klagomål mot Kriminalvården, anstalten Salberga. AA anförde bl.a. följande.

Han tillhör en riskgrupp för covid-19 och satte sig i karantän. Vid ett tillfälle blev han rapporterad för misskötsamhet i form av arbetsvägran, eftersom han befann sig ute på avdelningen i stället för i sin cell. Anstaltspersonalen uppgav att han var tvungen att vara i cellen och trakasserade honom med hot om

misskötsamhetsrapporter så fort han lämnade den. Under sysselsättningstid vistas dock endast fyra intagna på avdelningen och det finns då gott om utrymme.

Utredning

Handlingar i ärendet hämtades in och granskades. Av en daganteckning i Kriminalvårdsregistret framgick bl.a. att AA hade satt sig i karantän samt att han skulle följa de lokala rutinerna och befinna sig på sitt rum under produktionstid.

JO begärde även att få ta del av eventuella beslut om placering i avskildhet gällande AA, men några sådana beslut hade inte fattats för den aktuella tidsperioden.

Anmälan remitterades därefter till Kriminalvården för yttrande i frågan om att AA var tvungen att uppehålla sig i sitt rum under sysselsättningstid. I remissvaret anförde Kriminalvården, Region Mitt, genom regionchefen, bl.a. följande:

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållanden har hämtats in från verksamhetsområdet (VO) Salberga. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

Det stämmer att AA valt att sätta sig i karantän med anledning av att han tillhör en riskgrupp för Covid-19. Anstalten har godtagit hans begäran och han har därmed inte varit anvisad sysselsättning.

På den aktuella avdelningen har det funnits en ordning där intagna som själva valt att sätta sig i karantän behandlats på samma sätt som intagna som varit sjukskrivna. Ordningen har inneburit att dessa intagna uppmanats att vistas i sitt rum under sysselsättningstid, förutom då de behövt utträta ärenden som exempelvis att hämta mat eller duscha. Den har även inneburit att intagna blivit rapporterade för misstänkt misskötsamhet (arbetsvägran) om de utöver detta vistats utanför bostadsrummet under längre perioder.

Anstalten har kommit fram till att den ovan beskrivna ordningen inte varit korrekt. Det kan inte bli fråga om en arbetsvägran, eftersom intagna som valt att sätta sig i karantän inte varit anvisade sysselsättning. Vidare saknas det anledning att uppmana intagna, som själva valt att sätta sig i karantän, att vistas i sitt bostadsrum under sysselsättningstid, dels eftersom de inte är sjuka och därmed heller inte torde kunna bidra till smittspridning, och dels eftersom antalet intagna på avdelningen under denna tid är lågt.

Anstaltens rutiner har med anledning av det ovan sagda ändrats. Numer blir en intagen som själv valt att sätta sig i karantän inte rapporterad för någon misskötsamhet för det fall den intagne vistas i gemensamhetsutrymmen. Vidare uppmanas de inte längre att vistas i sitt bostadsrum under sysselsättningstid, utan att vara noga med att hålla avstånd. Efter sysselsättningstid rekommenderas intagna i riskgrupp att vistas i sitt bostadsrum för att minska risken för att de utsätts för smitta.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 6 § fängelselagen (2010:610) (FäL) får verkställigheten inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En

kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Enligt 3 kap. 2 § fängelselagen FäL är en intagen skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne.

Av 6 kap. 1 § FäL följer att en intagen, under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning, ska vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte annat anges i denna lag eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet.

Av 12 kap. 1 § FäL följer att en intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får tilldelas en varning.

Kriminalvårdens bedömning

Utredningen i ärendet har visat att anstalten Salberga haft en ordning där intagna som själva valt att sätta sig i karantän, med anledning av att de tillhör en riskgrupp för Covid-19, hanterats på samma sätt som intagna som inte deltagit i sysselsättning med anledning av att de varit sjuka (jfr JO-beslut den 21 december 2012, dnr 5027-2011). Ordningen har inneburit att intagna, som själva valt att sätta sig i karantän, uppmanats att vistas i sitt bostadsrum under sysselsättnings-tid samt att längre vistelser utanför bostadsrummet hanterats som misskötsamhet (arbetsvägran).

En intagen är skyldig att delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Som framgår av utredningen har AA inte varit anvisad sysselsättning och han kan därmed inte anses ha brutit mot sin skyldighet att delta eller utföra den sysselsättning som anvisats honom. Ordningen har därmed inte varit korrekt i detta avseende.

När det gäller uppmaningen att vistas i bostadsrummet torde behovet av isolering vara mer begränsat under sysselsättnings-tid, dels utifrån att intagna som själva valt att sätta sig i karantän inte torde bidra till smittspridning, och dels utifrån att det torde finnas goda möjligheter att hålla avstånd under denna tid.

Anstalten har ändrat ordningen i enlighet med vad som beskrivits ovan.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Rättslig reglering

Kriminalvården har redogjort för relevant rättslig reglering. Jag finner anledning att även nämna följande.

Enligt 6 kap. 2 § fängelselagen (2010:610) ska en intagen ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i den lagen.

I samma kapitel finns regler om placering av intagna i avskildhet. Så kan ske bl.a. på en intagens egen begäran (4 §), av ordnings- eller säkerhetsskäl (5–7 §§), vid utredning av misskötsamhet (8 §) och vid kroppsbesiktning (9 §).

Av 18 § fängelseförordningen (2010:2010) följer att om en intagen hålls avskild enligt 6 kap. 4–9 §§ fängelselagen ska åtgärden dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå vilka skälen för åtgärden är, när den intagne avskiljdes, när avskildheten upphörde, var den intagne placerats och om den intagne undersökts av läkare.

En intagen kan begära omprövning av respektive överklaga ett beslut om placering i avskildhet (14 kap. 1 och 2 §§ fängelselagen).

Bedömning

AA valde att sätta sig i frivillig karantän med anledning av att han tillhör en riskgrupp för covid-19. Detta godtogs av anstalten, som inte anvisade AA någon sysselsättning. Anstalten tillämpade dock en ordning som innebar att intagna i karantän var tillsagda att vara i sina celler under sysselsättningstid. Om dessa intagna vistades i de gemensamma utrymmena under längre stunder hanterade anstalten detta som misskötsamhet i form av arbetsvägran.

De berörda intagna har alltså inte varit anvisade sysselsättning. Som Kriminalvården slår fast i sitt yttrande har det i denna situation inte funnits grund för anstalten att göra gällande att de intagna, däribland AA, har misskött sig genom arbetsvägran. Av utredningen framgår vidare att enskilda intagna har rapporterats för sådan misskötsamhet när de lämnat sina celler. Anstalten förtjänar kritik för att ha tillämpat den ordningen. Det är positivt att anstalten har ändrat sina rutiner.

Anvisningen om att intagna som frivilligt hade satt sig i karantän skulle vistas i sina celler under sysselsättningstid inger också betänkligheter. Beroende på omständigheterna kan ett sådant förfarande i själva verket innebära att den intagne i praktiken placeras i avskildhet. Visserligen tilläts de intagna i anstalten Salberga som ansågs tillhöra en riskgrupp och därför var befriade från sysselsättningsplikten att lämna sina celler för att hämta mat och duscha, men de hotades med i vart fall en rapport för misskötsamhet om de vistades i andra utrymmen under mer än en kort tid. Det förhållandet att celldörren inte har varit låst har enligt min mening inte någon avgörande betydelse i ett sådant sammanhang. Jag saknar emellertid närmare kännedom om förhållandena i det aktuella fallet. Anstaltens tidigare hantering ger mig dock anledning att understryka att ett avskiljande kräver stöd i fängelselagen och förutsätter en noggrann prövning av förutsättningarna i varje enskilt fall. Det finns i en sådan situation även formella krav att ta hänsyn till; bl.a. ska beslutet fattas av en behörig befattningshavare.

Jag kan avslutningsvis nämna att frågor som rör placering av intagna i avskildhet på grund av risken för smittspridning av covid-19 är aktuella i andra ärenden hos JO (dnr 4268-2020 och 4846-2020). I dessa ärenden har Kriminalvården inkommit med remissvar och handläggningen pågår ännu hos JO.

Vad som i övrigt har kommit fram ger inte anledning till några uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.